

**ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ У ПРАЦЯХ 1950-1990 РОКІВ**

У статті представлено аналіз стану історіографії проблеми художньо-естетичного виховання молодших школярів засобами хореографії у працях 1950-1990-х років. Розглянуто рівень дослідження національного мистецтва, зокрема й хореографічного, означеного періоду, виявлення зацікавленості фахівців до педагогічної діяльності із дітьми молодшого шкільного віку, особливостей їх естетичного виховання засобами хореографії.

Ключові слова: історіографія проблеми, фахові праці 1950-1990-х років, художньо-естетичне виховання, молодші школярі, хореографічне мистецтво, педагоги-хореографи, педагогічна діяльність.

В статье представлен анализ состояния историографии проблемы художественно-эстетического воспитания младших школьников средствами хореографии в работах 1950-1990-х годов. Рассматривается уровень исследований национального искусства, в частности и хореографического, отмеченного периода, выявление заинтересованности специалистов к педагогической деятельности с детьми младшего школьного возраста, особенностей их эстетического воспитания средствами хореографии.

Ключевые слова: историография проблемы, специализированные работы 1950-1990-х годов, художественно-эстетическое воспитание, младшие школьники, педагог-хореограф, педагогическая деятельность.

This article analyzes the state of the historiography of the problem of artistic and aesthetic education of primary school children by means of choreography in the works 1950-1990's. Considered the national level study of art, including choreography, chosen period, expression of interest professionals to educational activities with children of primary school age, especially their aesthetic education means choreography.

Key words: Historiography problems professional work 1950-1990-ies, artistic and aesthetic education of primary school children by means of dance, choreography, teachers, choreographers, educational activities with students.

Період, що досліджується, визначається вченими як надзвичайно строкатий за насиченістю суперечливих подій. Кожне із представлених десятиліть було особливим для розвитку української культури та мистецтва і супроводжувалося тими тенденціями, що відповідали умовам суспільно-політичного життя країни.

Як відомо, із викриттям "культу особи Сталіна" і початком так званої "відлиги" настав період змін у культурному житті країни. На фоні загальної

лібералізації суспільства відроджувалося національно-духовне життя України. У цьому контексті історіографія проблеми художньо-естетичного виховання молодших школярів засобами хореографії також є багатогранною. Її формували як українські вчені, так і фахівці з інших республік Радянського Союзу. Зважаючи на те, що найпоказовішим для мистецтва «відлиги» та періоду 1960-х років в Україні стало звернення до традицій народного мистецтва, інтерес науковців також не обходив стороною цю тематику. А вивчення й утвердження народного танцю як сценічного жанру якісно сприяло не лише подальшому розвитку національної хореографічної культури, а й формуванню художньо-естетичного виховання.

Означена проблематика виховання окреслюється естетичною сферою. Оскільки тема статті визначила предмет дослідження дітей молодшого шкільного віку, вважаємо за потрібне наголосити, що їх естетичний розвиток здійснюється у просторі сім'ї, школи, позашкільних закладів освіти.

Під художньо-естетичним вихованням розуміється організований педагогічний процес. Його цілеспрямовання формує в дітей здатність сприймати, розуміти, переживати, скеровувати творчу діяльність на активність у всіх сферах життя. Саме тому художньо-естетичне виховання тісно пов'язане з основними складовими, що регулюють культурний розвиток.

Серед розмаїтості питань, які мали місце в науковому аналізі зазначеного періоду, хореографія як виховний засіб займає особливе місце. З огляду на це, особливе місце у представленій період займає питання лексики танцю, зокрема й українського народного, його регіональних особливостей, порівняльної характеристики, опису танцювальних традицій та їх відтворення. Окрім цього, навіть запис автентичної лексики обрядових та інших народних танців у певному регіоні був не лише актуальним мистецтвознавчим завданням, не тільки фіксацією знайденого, але й творчою переробкою потужного за своїм мистецьким змістом матеріалу. На ці сторони проблеми звертали увагу такі світочі народної хореографії, як В. Авраменко, К. Василенко, В. Верховинець, Р. Герасимчук, А. Гуменюк та ін.

Актуальність дослідження передбачає обґрунтування проблем та шляхів їх вирішення науковцями зазначеного періоду в середовищі дітей молодшого шкільного віку. Адже виховання дітей завжди було, є і буде найважливішою справою у становленні кожної країни, її перспектив розвитку, досягнень у сфері культури та мистецтв. Саме у працях М. Калениченко, А. Макаренка, А. Хрипкової, В. Сухомлинського, К. Ушинського, М. Щетиніна ми знаходимо відповіді на ці важливі питання.

Мета статті – розглянути проблеми художньо-естетичного виховання молодших школярів засобами хореографії у працях 1950-1990 років.

Стан розвитку у 1950-1990-х роках хореографії, її стилістики, колоритності, відповідності новим віянням у мистецтві в цілому, біографії відомих хореографів стали предметом уваги у розвідках Л. Ауербача, К. Голейзовського, В. Зосімовського, М. Івановського, Н. Матусевич, Ю. Станішеського, Є. Суриць, Т. Ткаченко.

Проблему художньо-естетичного виховання як основу духовного розвитку та результативний шлях до гуманізації навчально-виховного процесу, особливості впливу мистецтва, у тому числі й хореографічного, на духовний розвиток особистості, світогляд дитини, її психологію та загальний культурний рівень розглядали у своїх наукових дослідженнях Г. Березова, Л. Бондаренко, В. Ванслов, Л. Виготський, А. Гуменюк, І. Зязюн, Г. Ільїна, Б. Неменський та ін. Вони акцентували свою увагу на надзвичайно важливій тематиці, пов'язаній із гармонізацією особистості, її повноцінним становленням, умінням створювати художні образи, спостерігати за життям, володіти асоціативним і хореографічним мисленням. Зважаючи на це, хореографічне мистецтво розглядалося науковцями як художньо-естетичне середовище діяльності молодших школярів, що припускає формування знань, умінь і навичок, тобто наявність мистецьких проявів у взаємовідносинах із мистецтвом. Разом із тим, науковці досліджуваного періоду доводять, що така взаємодія носить суб'єкт-суб'єктний характер, а активна танцювальна діяльність (художньо-естетичний аспект) є специфічною проблемою взаємодії в системному аспекті теоретичного обґрунтування.

Питання вдосконалення естетичного виховання молодших школярів, які займаються хореографією, як відомо, знаходяться у тісному зв'язку з фаховим обґрунтуванням психолого-педагогічних аспектів роботи балетмейстера та його особистої мистецько-творчої діяльності. Так, у 70-х роках ХХ ст. на це значну увагу звернув В. Сухомлинський. Учений зокрема переконував, що школа обов'язково повинна використовувати всі можливості естетичного виховання учнів, рекомендував широко впроваджувати у навчально-виховний процес різноманітні засоби естетичного виховання.

Б. Неменський наголошує, що естетичне виховання є необхідною умовою всебічного гармонійного розвитку особистості дитини. Саме тому, на його думку, школа повинна приділяти значну увагу предметам мистецького циклу, які завдяки своїм специфічним особливостям сприяють цілісному розвитку особистості школяра.

Діяльність молодших школярів у танцювальному колективі вирішує завдання когнітивної сфери особистості – збагачення знаннями про розмаїтість видів та жанрів хореографічного мистецтва, оволодіння навичками танцювання.

Емоційно-почуттєвий стан дитини, розвиток її внутрішнього світу засобами мистецтва, у тому числі й хореографічного, стали предметом уваги таких дослідників, як Т. Аболіна, О. Артемова, М. Боголюбська, О. Буров, Н. Вітковська, Д. Кабалевський, В. Шацька, Б. Ліхачов.

Так, у працях Б. Ліхачова художньо-естетичне виховання характеризується як складний суперечливий процес, спрямований на формування у дітей творчої уяви, емоційного переживання, здібностей відчувати, розуміти, любити прекрасне. На думку автора, основою естетичного виховання школярів є естетична свідомість у єдності з естетичними почуттями та духовними потребами.

У наукових працях М. Боголюбської значну увагу зацентровано на музично-танцювальному мистецтві як основі для формування повноцінного

когнітивного досвіду особистості. Автор наголошує на пізнавальних можливостях народної танцювальної культури та можливості дітей отримувати знання про історичне минуле різних народів світу, культуру і мову, національні традиції та обряди.

Значний вклад у теорію та практику естетичного виховання дітей у процесі хореографічної діяльності у 1953 році зробила О. Конорова. Вона зокрема розкрила зміст хореографічної діяльності, навела приклади організації занять зі школярами різних вікових груп у шкільних і позашкільних закладах, вказала методи проведення таких занять. Особлива її заслуга полягає у збереженні та розвитку ритмічного виховання дітей. Хореограф вважала ритміку частиною естетичного виховання, адже в процесі занять не лише формується художній смак, а й розвиваються почуття прекрасного, розкриваються творчі здібності молодших школярів.

У 1959 році Л. Богаткова запропонувала репертуар для дитячих танцювальних колективів. Авторка наголошувала, що, займаючись улюбленим заняттям, діти краще розуміють красу довкілля, пізнають прекрасне. Кожен танець, вистава, хорова пісня мають виховувати як у виконавців, так і в глядачів художній смак, розвивати у них інтерес до мистецтва, бажання ще більше долучатися до нього [8, с. 3].

Проблеми висвітлення художньо-естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку – це процес, в основу якого покладено активність особистості, що спрямована на інтерпретацію власного середовища та створення основи для пластичного відтворення рухів, комбінацій, етюдів, через які розкривається емоційно-почуттєва, психофізична, когнітивна та креативна сфери дитини. Про це йдеться у наукових працях психологів, педагогів, культурологів, мистецтвознавців 50-90 років ХХ ст.

Висновки. Фрагментарний аналіз історіографії проблеми художньо-естетичного виховання молодших школярів засобами хореографії у працях 50-90 років ХХ ст. дає можливість зробити наступні висновки:

- у другій половині ХХ століття дослідження мистецтвознавчого характеру набули масового характеру, зокрема хореографічна діяльність стала предметом уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних фахівців;

- значна увага надавалася вивченню питання народної сценічної хореографії, а також проблемам ролі та місця хореографічного мистецтва в естетичному вихованні молодших школярів;

- стан висвітлення обраної тематики у науковій літературі 1950-1990-х років потребує більш поглибленого дослідження сучасними фахівцями, адже нові умови суспільно-політичного життя країни дозволяють зібрати та проаналізувати значно більшу кількість необхідної інформації;

- визначена сутність хореографії в системі художньо-естетичного виховання молодших школярів, що полягає у відтворенні та інтерпретації танцювально-рухової активності й формуванні системи знань, розвитку емоцій, почуттів, творчого мислення, гармонійної особистості, удосконалення фізичної краси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аболина Т. Эстетическое воспитание в школе / Т. Аболина, Н. Миропольская. – К. : Высшая школа, 1987. – 252 с.
2. Антология педагогической мысли Украинской ССР / сост. Н. П. Калениченко. – М. : Педагогика, 1988. – 640 с.
3. Артемова Е. Некоторые теоретические и практические проблемы эстетического воспитания / Е. Артемова, О. Чинаева // Вопросы философии. – 1987. – № 4. – С. 63-67.
4. Ауербах Л. Рассказы о вальсе / Л. Ауербах. – М. : Советский композитор, 1980. – 176 с.
5. Березова Г. Хореографічна робота з дошкільнятами : метод. посібник / Г. Березова. – Вид. 2-ге. – К. : Музична Україна, 1989. – 208 с.
6. Боголюбская М. Музыкально-хореографическое искусство в системе эстетического и нравственного воспитания : учеб.-метод. пособие для клуб. работников / М. Боголюбская; Всесоюз. науч.-метод. центр нар. творчества и культ. просвет. работы. – М. : ВНИЦНТИКПР, 1986. – 92 с.
7. Бондаренко Л. Методика хореографической работы в школе и внешкольных заведениях / Л. Бондаренко. – К. : Муз. Україна, 1985. – 222 с.
8. Богаткова Л. Н. Танцы для детей /Л. Богаткова. – М. : Детгиз, 1959. – 379 с.
9. Буров А. Предмет и содержание эстетического воспитания, его соотношение с другими видами воспитания / А. Буров. – М. : Просвещение, 1971. – 134 с.
10. Ванслов В. Всестороннее развитие личности и виды искусства / В. Ванслов. – М. : Советский художник, 1966. – 118 с.
11. Василенко К. Лексика українського народно-сценічного танцю / К. Василенко. – К. : Мистецтво, 1971. – 154 с.
12. Верховинець В. Весняночка: ігри з піснями для дітей дошкільного віку та молодших школярів / В. Верховинець. – Вид. 3-тє. – К. : Музична Україна, 1969. – Вип. 1. – 124 с.
13. Витковская Н. С. Формирование эстетической культуры младших школьников / Н. С. Витковская, А. Б. Щербо, Д. Н. Джола. – К. : Радянська школа, 1980. – 151 с.
14. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский. – М. : Искусство, 1986. – 537 с.
15. Конорова Е. Методическое пособие по ритмике / Е. Конорова. – Изд. 3-е, перераб. и дополн. – М. : Музыка, 1972. – Вып. 1. – С. 2.
16. Эстетическое воспитание детей. – Свердловск, 1975. – 150 с.
17. Эстетическое воспитание школьной молодежи / под ред. Б. Т. Лихачова. – М. : Высшая школа, 1981. – 178 с.

Дата надходження до редакції: 24.02.1014 р.